

ПОРО жап годем поэт да писатель-влак верлашке лектын коштын, марий литературын кушкын толмо корныжо, шкеныштын творческий пашашт дене палдареныт, адакшым шке пашаштышт кучылташ күлеш материалым погеныт, шинчымашыштым пойдареныт. Икманаш, лудшо-влакышт дене пегыде кылым күлеш құкытыштыш кучен шогеныт. Марий книга савыктыш нунын возымыштым посна книга дене эреак печатлен луктын шоген. А кызты чылажат мөнгешла. Поэт да писатель-влакым верлаште от вашлий, кевытлаште нунын книгаштым ужаш йөсө.

Эртыше 60-80-ше ийлам шарнал-

**Ныжыл мурым ок муралте,
Шочшо семын йбратен?!
Ойлыманат огыл, Шайра кундем**

сылне верым айлен. Кугу курык, чодыра, ятыр олык, коллан паян шуко ер, мыняр икса, памаш йыргыктен йогат, Элнет энерыш ушат.

Шым Шайра гыч кум Шайраже (Нурмучаш Шайра, Руш Шайра, Шайрамбал) курык серыште шинчат. Курык чонга гыч йүдвекыла ончалат гын, кид копаште гай Элнет чодыра, Красный Стекловар (Кужер) пашазе поселко, умбалырак Кульбаш (Нужа) татар ял, а тудын деч мұндыром огыл, пурла велкыла, Изи Корамасын пасужо кеш. Автор воза:

ell/9 11/198

“Тиде курык вуй ўмбаачын...”

Миклай Казаковын шочмыжлан эрла 80 ий шуэш

тем. Волжск олашке да районышко тунам ик гана веле огыл марий писатель-влак толын шогеныт. Лийыныт: И.Осмин, С.Вишневский, А.Юзыкайн, М.Казаков, В.Столяров, В.Колумб, Тыныш Осып, Ахмет Асаев, Вениамин Иванов, А.Селин да молат. Нуно предприятыйлаште, колхоз ден совхозлаште лийыныт, пашазе ден колхозник-влак дене вашлийын мутланеныт, тўшкагудылаште, клублаште, школлаште самырык тукым дене вашлиймашым эртарен шогеныт.

Мутлан, Шайра кундемеште И.Осмин, А.Юзыкайн, Миклай Казаков, Т.Осып, Ахмет Асаев чўккыдын лийыныт. Миклай Казаков ты кундемеш шуко гана толын каен, кажне гана тўрлў вашлиймашым эртарен. Бригадылаште, фермылаште, клублаште калыкым уло кумылын шке пашаж дене палдарен. Пўсў поэт шинчаже да чон шижмашыж дене Шайра кундемысе пўртўсым, ял калыкын илышыжым, пашажым тўткын эскерен. Ужын-колмыжым, шонымыжым почеламут корно дене иктешлен. Тиге шочын чапле “Шайра кундем” почеламутшо, Икымше гана “Марий коммуна” (кызыт “Марий Эл”) газетеш 1968 ий июльышто савыкталтын.

Шайра курык,

Шайра мланде —

Сылне вер, паян кундем.

Кў гын тыйым ок мокталте,

**Курык вуй гыч ончалмеке,
Вик ойлем — шинчат шарла:
Мьет пуйто Морко веке,
Уна семын татар деке.
А воктенак — шым Шайра.
Вўд уам лыжге ўндалын,
Мўндыр корным**

**шарналталын,
Йыргыктен йога Элнет.
Пўнчерла мур а мурым
Мочол пагыт, мочол курым,—
Лиштак, тыйын пеленет.
Нурмучаш Шайра курык сер гыч ончалмеке, Кугу Корамасым да молымат ужат. Тидымат поэт палемден:**

**Теве нур, а теве олык.
Кечыгут ен-шамыч шолыт,
Машина йонга эр-кас.
Ончалат эше умбаке,
Ужат волгыдо пўрт-влакым,
Тиде — патыр Корамас.**

Кугу Корамасыш пурышо 7 ял “Москва”, Шайра кундемысе 10 ял тыгаяк лўман (“Шайра кундем”) тўшка паян озанлыкыш ушненыт. Шарнем, 60-шо ийлаште нине кок озанлык коклаште (тунам колхоз маналтыныт) социалистический тагасымаш лийын. Озанлык вуйлатыше (М.С.Степанов, В.А.Миловидов), механизатор ден вольык-ончышо-влак кок озанлыкын шуктен шогымо пашаштым эскереныт, вашполышым пуэныт. Тидыже кок озанлыккланат ончыко тошкалаш йўным ыштен.

Почеламутшышто поэт С.Г.Чавайнмат шарналтен:

**Олык илыш верчын шортын,
Ожно годем тыште коштын
Але самырык Чавайн.
Калыкнажым ўжын ончык,
Шинчавўд кокла гыч ончыш,
Ушаналын у жаплан.**

С.Г.Чавайн, Озан оласе учительский семинарийым тунем пытарымеке, 1908 ий октябрь тылзе гыч Пўтъял школышто ышташ тўгалын, вара Сотнур (1910-1913 ийла) да Шарибоксад школлаште (1915 ий) тыршен. Шуко нелылыкым тудлан чыташ логалын. Марий калык верч тургыжланен.

Миклай Казаков Шайра калыкым саламла да сугыным пуй:
**Тиде курык вуй ўмбаачын
Саламлем тендам мый таче,
Кумылан йолташ-влакем.
Кўш нўлталын рвезе вийым,
Ошкылза те патыр лийын,
Кушса кечын пегыдем.**

70-80 ийлаште Карл Маркс лўмеш колхоз (кызыт “Шайра кундем”) тўшка паян озанлык) палынак виянын, пегыдемын, колхозник-влакын илышышт уланаш тўгалын. Ты жапыште тўкан вольыкклан комплексым, моло оралтым, механизатор, вольык ончышо-влакклан ятыр у пўртым чоным. Нурмучаш Шайраште, Курмызакыште колхоз клубым нўлталме. Колхозник-влак шке вийышт денак суртым нўлтенит, Сотнур селаште, Нурмучашыште, Шайрамбален, Руш Шайраште тўн уремлам асфальт дене леведме. Ял-влак тўзланеныт. Колхозник-влакклан пашадарымат жапыштыже тўлымў.

Умылаш лийдыме пазар илышыне куснымо дене кызыт чыла тидыже мондалташ тўгалын. Туге гынат “Шайра кундем” ила, шўла. Ял калык вуйым сакен огыл. 1997 ийыште неле лийын гынат, чыла ял озанлык пашам жапыштыже шуктен, ончыкылык сай илышлан ўшана.

Чынже денак Шайра кундем мотор, чоным куандарыше вер-шўр. Калыкшат чулым, пашам йўратыше. Таклан огыл Миклай Казаков почеламутшым тыгай корно-влак дене мучашла:

**Кў Шайра кундемем ужын,
Шўлалтен озон гай южым,
Калык денже мутланен,
Угыч шочшо гае лийын.
От ўшане? Ужам тыйым,
Ит юватыл, тол, такем!**

Шайра-кундемысе кажне ен СССР Кугыжаныш премийын лауреатше, Марий Эл Республикалын калык поэтше Миклай Казаковым порын шарнен ила.

В.МИЛОВИДОВ.